

Marcellinus Comes, **Kronika**. Uvodna studija, povijesni komentar i prilozi Hrvoje Gračanin. Priredila i prevela Bruna Kuntić-Makvić. Zagreb : Izdanja Antibarbarus, 2006. 334 strani (Biblioteka Latina et Graeca ; 36).

Komentirana dvojezična izdaja Kronike komesa Marcelina (rojen okoli 480, umrl po letu 534), ki sta jo za hrvaško zbirko Biblioteka *Latina et Graeca* pripravila Bruna Kuntić-Makvić in Hrvoje Gračanin predstavlja pomembno dopolnitev del s področja pozne antike tudi za slovenskega bralca, saj Marcelinova Kronika v slovenski jezik še ni bila prevedena.

Izdano delo in njen avtor sam sta podrobno predstavljena v pregledni in zanimivo napisani uvodni študiji, v kateri nam najprej Hrvoje Gračanin predstavi izvor, vsebino in pomen poznoantičnih kronik, ter Marcelinovo življenje in njegovo delo. Potem ko sta prva krščanska kronista, Sekst Julij Afričan (umrl po letu 240) in Hipolit Rimski (umrl 235), v svojih kronikah začetke krščanstva kot prva poskušala časovno uskladiti z dogodki svetovne in starozavezne zgodovine, predstavlja kronika Evzebij iz Cezareje vrh teh prizadevanj. Evzebij, ki je svoje delo končal okoli leta 311 in ga leta 325 naknadno še nekoliko dopolnil, je sestavil kronološko preglednico, v katero je razvrstil vsa leta od Abrahamovega rojstva do svojega časa. V vrsti Evzebijevih nadaljevalcev, ki so ustvarjali tako v vzhodni kakor zahodni polovici rimskega cesarstva, uvrščajo komesa Marcelina med nekoliko manj pomembne avtorje pozne antike. Kljub temu pa ima njegovo delo zaradi posebne pozornosti, namenjene ilirskemu področju, kot vir za proučevanje preteklosti balkanskega prostora za poznavanje zgodovine širšega sosedstva danes slovenskega ozemlja vsekakor poseben pomen.

Podatke o svojem življenju in delu nam deloma razkriva Marcelin sam, pomembno pa jih dopolnjuje tudi njegov sodobnik Kasiodor. Da je bil prav Ilirik tisto področje, od koder je bil Marcelin doma, ne kaže le avtorjevo zanimanje za tamkajšnje dogajanje, ampak predvsem Kasiodorova povsem nedvoumna opredelitev Marcelina kot Ilirca (*Illyricianus*), torej prebivalca ilirske prefekture. Ta je v Marcelinovem času obsegala makedonsko (provinca Tesalija, Ahaja, Kreta, Prva Makedonija, Druga Makedonija, Stari Epir, Novi Epir) in dačansko diecezo (provinca Obrežna Dakija, Sredozemska Dakija, Prva Mezija, Dardanija, Prevalitana). Na osnovi Marcelinovega dobrega poznavanja predvsem dela Ilirika, ki so ga predstavljale Dardanija, Obrežna Dakija in Prva Mezija, pa bi lahko sklepali, da je prihajal iz ene od treh navedenih provinc. Ker je bilo to področje izpostavljeno nenehni

nevarnosti vpadov različnih plemenskih skupin (Gotov, Hunov in Bolgarov), bi si na ta način lahko pojasnili tudi Marcelinovo skrbno beleženje podatkov o vpadih teh ljudstev na omenjeno obmejno področje cesarstva. Kljub temu, da Marcelin po rodu najverjetneje ni pripadal višjemu družbenemu sloju in da je prihajal s provincialnega zaledja, si je pridobil dobro izobrazbo in kasneje tudi dobro službo v krogu Justinijanovih sodelavcev. Morda je Marcelin prav z objavo svoje kronike leta 518 zbudil Justinijanovo pozornost in tako vplival na odločitev bodočega cesarja, da si Marcelina izbere za svojega tesnega sodelavca. Kot *cancellarius* patricija Justinijana je Marcelin svojo službo opravljal do leta 527, ko je Justinijan postal cesar. Nekaj let kasneje, leta 534, je Marcelin ob priložnosti Justinijanove zmage nad Vandali v Afriki objavil nadaljevanje svoje kronike, v katerem je cesarju Justinijanu namenil osrednje mesto in se mu z izraženo naklonjenostjo, hvaležnostjo in spoštovanjem zahvalil za zaupanje in službo.

Kot nadaljevalec Evzebija in Hieronima je Marcelin svojo kroniko začel z letom 379 in jo nadaljeval do leta 534. Skozi celotno delo spremlja predvsem dogajanje na Vzhodu, pri čemer namenja posebno pozornost že omenjenim vpadom tujih ljudstev na področje cesarstva in bojem z njimi (zlasti s Huni, Ostrogoti, Bolgari in Slovani), poroča o vojnah na Vzhodu (proti Perzijcem in Izavrijcem), o pomembnih dogodkih v Konstantinoplu, pomembnih cesarskih zmagah, menjavah na prestolu ter dogodkih, povezanih z življenjem cesarskih družin, nemirih in uporih, dogodkih, povezanih s cerkvijo in verskimi vprašanji, o naravnih nesrečah in pojavih.

Ob Marcelinovem življenju ter vsebini in okoliščinah nastanka njegove kronike nas Hrvoje Gračanin v prvem delu uvoda seznanja tudi z Marcelinovimi historiografskimi kriteriji, značilnimi potezami njegovega načina datiranja, z viri, ki jih je Marcelin pri pisanju uporabljal, z jezikovnimi in stilnimi potezami kronistovega pisanja, z vprašanji, povezanimi s kasnejšim nadaljevanjem njegove kronike, njenim pomenom za poznavanje zgodovine danes hrvaškega ozemlja ter s podatki o rokopisni tradiciji in dosedanjih izdajah.

V drugem delu uvoda pa nam Bruna Kuntić-Makvić najprej predstavi ozadje nastajanja na tem mestu predstavljene hrvaške izdaje Marcelinove kronike, nato pa v nadaljevanju oriše kriterije, ki so jo vodili pri pripravi izvirnega latinskega besedila za novo izdajo ter izzive in težave, na katere je ob prevajanju Marcelinove kronike naletela. Prav ta del uvoda se mi zdi še posebej zanimiv, saj bralcu odpira vpogled v zahtevno delo prevajalca, katerega končni izdelek je rezultat vrste tehtnih premislekov. Za slovenskega bralca ima seznanitev z njimi še dodatno vrednost tudi v tem, da bi se z vrsto težav, ki jih Kuntić-Makvićeva navaja, srečali tudi ob prevajanju besedila v slovenščino. Kakor za hrvaški prostor opozarja Kuntić-Makvićeva, tako tudi za slovenski prostor velja, da ne obstaja močna tradicija prevajanja virov iz Marcelinovega časa, to pa prevajalčevo delo v marsičem močno otežuje. Posebno trd oreh predstavljajo nazivi za poznoantične državne in cerkvene funkcije, za katere tako v hrvaškem kakor tudi v slovenskem jeziku ni ustaljene terminologije. Rešitve, za katere se odloča Kuntić-Makvićeva, so utemeljene in bi bile deloma lahko v pomoč tudi ob prevajanju podobnih besedil v slovenščino.

Uvodni študiji sledita nekoliko prirejeno izvorno latinsko besedilo Marcelinove kronike in njenega nadaljevanja ter prevod v hrvaščino. Oboje je za predstavljeno izdajo pripravila Bruna Kuntić-Makvić. Izvirno besedilo dopolnjuje tudi kritični aparat, ki bralcu omogoča vpogled v različne možnosti branja besedila in je zato nujno dopolnilo vsake dobre izdaje, celotno besedilo kronike pa spremlja tudi podroben in pregledno napisan komentar. Komentar posega na obsežna področja cerkvene, vojaško-politične in literarne zgodovine, pri čemer pojasnjuje tudi celo vrsto podrobnosti, povezanih s kronološkimi vprašanji, z različnimi poimenovanji državnih služb in funkcij, z vprašanji lege posameznih krajev in njihove vloge, prinaša informacije o usodi nekaterih poganskih svetišč, o naravnih nesrečah in pojavih, o pomembnih dogodkih v Konstantinoplu in v vladarskih družinah, o usodi pomembnih osebnosti tistega časa ter nas seznanja še s celo vrsto drugih informacij, ki dopolnjujejo Marcelinovo besedilo, tako da je povsem razumljivo današnjemu bralcu, tudi če v Kroniki predstavljenega dogajanja pred branjem ne bi podrobneje poznal.

Poleg dobro napisanega komentarja prodornejši vpogled v dogajanje v Kroniki obravnavanega obdobja omogočajo tudi na konec knjige umeščeni dodatki: seznam v Kroniki navedenih krajev in utrdb s podatki o njihovi lokalizaciji in današnjem poimenovanju na njihovem mestu ležečih krajev, izbor za obravnavano področje ustreznih kart s kratkim komentarjem ter imensko, krajevno in stvarno kazalo.

Hrvaška izdaja Marcelinove kronike zaradi svojih odlik zagotovo predstavlja del obvezne literature za vsakogar, ki bi se z Macelinom in njegovo kroniko rad поблиže seznanil, zanimivo in poučno branje pa je tudi za vse tiste, ki jih obdobje zanima, tako za tiste, ki po zgodovinskih knjigah posegajo zgolj kot ljubitelji, kakor za tiste, ki se z zgodovino tudi profesionalno ukvarjajo.

Alenka Cedilnik